

AVUSTURYA HASTANELERİNDE MANEVİ REHBERLİK HİZMETLERİ

M. Erkan Erdemir MA

(Avusturya Hastanelerinde Manevi Rehberlik Hizmetleri Genel Başkanı,
Viyana Din Eğitimi Yüksek Okulu, erkan@erkanerdemir.at)

Abstract

An Investigation Of Islamic Spritual Caring At Austrian hospitals

Since 1912, the religion of Islam in Austria has been accepted as the official religion. The Islamic Community of Austria (Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich / IGGÖ) is an official representative of the Muslims and offers various services and tasks in Austria. The most important of these services is the provision of Islamic lessons at all schools and the appointment of religion teachers for the schools. Another important area is to provide spiritual care for Muslim patients in hospitals, prisons and the army. Spiritual Care in Austrian Hospitals were initiated on a small scale about five years ago, but efforts have been made to continue for the next couple of years. Here we provide a short introduction to Islamic spiritual care and further information on the developments in Austrian hospitals.

Keywords: Austria, Hospital, Spiritual Care, Religious-Spiritual Care, Pastoral Care, Islamic Community in Austria

Giriş

Avusturya’da İslam dini 1912 yılından beri resmi din olarak kabul edilmektedir. Avusturya İslam Cemaati (İslamische Glaubensgemeinschaft in Österreich / İGGÖ) Müslümanların resmi temsilcisi olarak Avusturya’da çeşitli çalışmalar yapmakta ve hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler arasında en önemlilerinden biri tüm okullarda İslam Din Eğitimi imkânı sağlanması ve dersleri vermek üzere din dersi öğretmenlerinin atanmasıdır. Diğer önemli bir alan ise hastanelerde, cezaevlerinde ve orduda Müslümanlara yönelik Manevi Rehberlik Hizmetleri götürülmesidir. Avusturya Hastanelerinde Manevi Rehberlik Hizmetleri çalışmaları yaklaşık beş yıl önce küçük çapta başlatılmış, birkaç yıldır büyük adımlar atılarak geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bildiride Avusturya Hastanelerinde Manevi Rehberlik Hizmetleri tanıtılıp bu gelişmeler hakkında bilgi verilecektir.

Avusturya'da İslam

Avusturya ile Müslümanlar ilk defa haçlı seferleriyle karşı karşıya gelmiştir. Avusturya'dan bazı Herzog'lar (dükler) şövalyelerle birlikte birkaç sefere katılmışlar. 2. Heinrich, Bizans kralının yeğeni olan Theodora Komnene ile Konstantiniye'de (İstanbul'da) evlenmiş. Bunun dışında başka Herzog'lar da çeşitli seferlerde Bizans'tan evlenerek eşleriyle Avusturya'ya geri dönmüşler. Haçlı seferleriyle alakalı Avusturya toplumunda pek kötü anılar bulunmamaktadır. Ancak Türklere karşı savaşlarda bu durum tamamen aksine gelişmiştir.

Bu savaşlar Avusturya halkında özellikle de Türklerin Müslüman olmaları ve Viyana kapılarına 1683'de ikinci kez dayanmalarından dolayı derin izler, korku ve nefret oluşturmuştur. Bu tarihi olay maalesef son seçimlerde sağcı partiler tarafından halen propaganda malzemesi olarak kullanılmış, aşırı sağ partisi hükümetin ortağı olmuştur (Heine & Lohlker & Potz, 2012: 39).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Avusturya Katolik Habsburger Monarşisini birçok yönde etkilediğini söyleyebiliriz. Osmanlı topraklarının hemen yanı başlarında olmasından dolayı hem Osmanlı yönetimi ve siyasetinden hem de hukuksal yapısından esinlenmişlerdir. Mesela Osmanlı'nın içindeki çoğulculuk sistemi ve hâkim olan barış ortamı onlar için örnek teşkil etmiş ve çoğulculuk sistemini toplumlarında uygulamışlardır. Savaştan dolayı iki İmparatorluk arasında koyu bir düşmanlık olmakla beraber aynı zamanda bir hayli de kültürel alış-verişler vuku bulmuştur. Özellikle Türk kahvesi ve kahvehaneler çok rağbet görmüş, hatta Osmanlı Mehter müziğinden kesitler ve enstrümanları Avusturya Askerî korosunda halen ilgi çekmektedir. Osmanlı tarafında ise Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde yer alan Viyana sokakları tanıtması Avusturya'daki hayatı yakından tanıttığı için ilgi odağı olmuştur. Türkçe ve Arapça dillerinin öğrenilmesi gerektiği sıkça dile getirilmesinin ardından 1754 yılında Kraliçe Maria Theresia tarafından Şarkiyat Dilleri Akademisi açılmış ve buradan mezun olanlar diplomat olarak görev almaya başlamıştır. Görev alan bu diplomatlardan birisi de sonradan Müslüman olan Joseph von Hammer-Purgstall olduğunu belirtebiliriz. Kendisi Osmanlı'nın bir delegasyonuna tercümanlık bile yapmıştır. (Heine & Lohlker & Potz, 2012: 42-44).

Avusturyalılar 18. yüzyılda artık Osmanlı tehlikesi bulunmadığından dolayı rahat bir şekilde doğuya doğru, özellikle Türkiye ve Fars'a doğru kültür seyahatlarına çıkmaya başlamışlar, oradan getirdikleri eşyalar, değerler, sözcükler ve kavramlar toplum içinde geniş ilgi

görmüştür. Buna örnek olarak büyük bir ilgi ile dinlenen Mozart'ın Türkleri konu edindiği operaları ekleyebiliriz.

Avusturya toplumunda dinî azınlıklara saygı göstermiş, hoşgörü ile yaklaşmış ve bu hususta hakperest olarak nam yapmış olan 2. Joseph, Avusturya Müslüman ilişkilerine damga vurmuştur. 1848'de Avusturya Devleti ve Dini Cemaatler arasındaki ilişkiler netleşmeye başlamış, 1867'de de Anayasaya din hürriyeti maddesi eklenmiş ve devlet tarafından kabul gören Dini Cemaatlere eşitlik ilkesi getirilmiştir.

1908 yılında Bosna Hersek, Habsburger Monarşisi tarafından işgal edilmiş ve Boşnak askerleri orduya dahil olmuştur. Bu Avusturya'yı yeni bir durumla karşı karşıya getirmiştir. Müslüman olan bu Boşnak askerleri kendisine hizmette sadık kalmalarını sağlamak için onların dini olan İslâm'ı resmen kabul etmeye karar vermiş, 15 Temmuz 1912 tarihinde 2 madde 8 paragraftan oluşan İslam Yasası yürürlüğe konmuştur.

İkinci dünya savaşı sonrasında Almanya ve Avusturya gibi Avrupa ülkeleri savaş hasarlarını onarmak ve ekonomilerini güçlendirmek için çeşitli yabancı ülkelere işçi talebinde bulunmuşlardır. 1950'den itibaren Almanya'ya, 1960'lardan itibaren de Avusturya'ya Türkiye ve diğer Müslüman ülkelere işçiler gelmeye başlamıştır. Bunlar ilk etapta birkaç yıl kalıp para biriktirdikten sonra geri dönme niyetinde olsalar da çoğu geri dönememiş ve ailelerini bu ülkelere getirmek zorunda kalmışlardır. Bu ailelerin doğal olarak elbette dini ihtiyaçları da vardı. Bu nedenden dolayı ilk kez mescitler açılmaya başlanmıştır.

1971 yılında bazı Müslüman üniversite öğrencileri ve işçiler "Müslüman Sosyal Dayanışma Derneği" çatısı altında Müslümanların temsilciliğini üstlenmeye başlamışlardır. Bu dernek, 1979 yılında 8 yıllık bürokratik mücadele sonrasında "Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich (IGGÖ) – Avusturya İslâm Cemaati'ni kurmuşlardır. Bu Dini Cemaat, halen Avusturya Devleti tarafından Müslümanların resmî temsilcisi olarak kabul edilmektedir.

Şimdiler de Avusturya'da resmen kabul edilmiş 14 ayrı Dini Cemaat bulunmaktadır. Bu dini cemaatlerden biri olan İslâm mensupları için okullarda Din Dersi imkânı sunulmakta, orduda görev yapan müslümanlara helâl yeme ve dini vecibelerini yerine getirme imkânı sağlanmakta, hastane ve hapisanelerde dini rehberlik fırsatı verilmektedir.

Avusturya Sağlık Sistemi Ve Hasta Hakları

Avusturya Cumhuriyeti dokuz eyaletten oluşan bir ülkedir. 8,5 Milyon olan nüfusun yaklaşık % 90 Avusturya vatandaşıdır, Almanlar, Türkler, Hırvatlar, Macarlar, Sırlar ve Rumenler diğer azınlık gruplardır. Nüfusun %19'sını 1-14 yaş grubu, %62'isini 15-59 yaş grubu, %19'sını da 60 yaşından yukarısı oluşturmaktadır. Halkın %70'i şehirlerde yaşar. Müslümanların sayısı 700000 civarındadır, buda toplam nüfusun yaklaşık 8% teşkil eder. Ortalama yaşam süresi erkeklerde 76,4, kadınlarda 82,1 yıldır.

Avusturya sağlık sistemi dayanışma, ekonomi ve evrensellik üzerine kuruludur. Avusturya'da sağlık sisteminin en önemli temel ilkesi, yaş, cinsiyet, köken, sosyal statü veya gelir durumuna bakılmaksızın tüm halkın sağlık ve bakım hakkını eşit derecede garanti altına alınmasıdır. Avusturya nüfusunun genel kapsamlı korunması sosyal sağlık sigortası tarafından garanti edilmektedir. Sağlık hizmeti zorunlu bir sigortaya dayanmaktadır. Halkın yüzde 99,9'u sosyal sigorta üyesidir ve sigorta koruması altındadır. Avusturya'daki hastanelerde hastalara çeşitli hizmetler sunulmaktadır: Hastanelerde yatan veya ayakta tedavi olan hasta, hamilelik hizmetleri, psikoterapi, röntgen ve laboratuvar tıbbi hizmetleri, temel diş tedavisi, ilaçla tedavi, tıbbi cihazlar, tekerlekli sandalyeler, ev bakıcılığı, ambulans ya da kurtarma ekibi ve özürli insanlar için bakıcı vb., gibi hizmetler sunulmaktadır (Özalp 2018: 56-57).

Avusturya'daki hastanelerde en önemli hasta hakları şunlardır (Hızır 2016: 21-23):

- Çok yataklı odalarda insanların mahremiyetini korumak,
- Gizlilik ilkesine dayanmak (hasta bilgilerinin gizli tutulması, aile ve özel yaşamının gizli tutulması)
- Her bölümde profesyonel şekilde mümkün olduğu kadar ağrısız tedavi bakım yapmak,
- Riskli operasyonlarda seçenekli ve kapsamlı tedavi olanaklarını sunmak ve bilgi vermek, tedaviye izin vermek ya da reddetmek,
- Hastaların hasta dosyasına bakma ve fotokopisini alma hakkına sahip olması
- Hastanın dışarıyla görüşebilme ve onlarla irtibatta kalma hakkı (hastanın dışarı ile bağlantısının olması)
- Dini danışmanlık ve Manevi bakım hakları (Hasta istediğinde manevi rehberlik hizmeti sunulması)
- Psikolojik destek hakkı

- Zamanında taburcu etmek
- Önerileri ve şikayetleri dikkate almak
- Ölüm anında yanında bulunmak ve gerekirse dini vecibelerini yerine getirilmesinde yardımcı olmak
- Tedavi sürecinde hastaların düşünce ve isteklerine yer vermek
- Bilgilendirme ve bilgi edinme (İstediği zaman hasta dosyasına bakabilme hakkına sahiptir)
- Hastalara eşit davranmak (cinsiyet, yaş vb. ayırım yapmadan ilgilenmek),
- Ziyaret ve iletişim hakkının olması (hastanın dışarıyla kontak halinde olması)
- Hastalar psikolojik destek talep etme hakkına sahiptir,
- Mahrumiyetinin (gizlilik) korunması
- Onurlu ölme hakkına sahip olmak (güvendiği insanlarla iletişimin sağlanması),
- Çocuk hastalar için uygun ortamın sağlanması.
- Hasta için en uygun yüksek kaliteyi sağlamak
- Hasta haklarını savunan bir kurumun olması (hastaların sorunları ve şikayetleriyle ilgilenen bir kurumun olması).

Avusturya’da Manevi Rehberliğin Hukuki Statüsü

Avusturya’daki Manevi Rehberliğin hukuk statüsü Müslüman Manevi Rehberler için de temel oluşturmaktadır. Kanun şu şekildedir:

“Avusturya’da din özgürlüğü garanti altına alınmıştır. Hukuk kaynakları 1781/82 dönemindeki tolerans anlaşmalarına dayanmaktadır. 1867 yılında onaylanan Devlet Temel Kanununun 14. Maddesi, inanç ve düşünce özgürlüğüdür. Bu madde 1868 yılında çıkarılan mezhepler arası hukuk kanunu ile birlikte, Avusturya’da yaşayan insanlar kendi hür iradesi ile bir dini cemaate katılıp katılmayacağını kendilerinin karar verme hakkına sahiptir. 1919’daki Saint-Germain-en-Laye Anlaşmasına ve Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 9. maddesine dayanarak 1950 yılında insanların din özgürlüğü alanı daha ayrıntılı bir şekilde hazırlanmış ve genişletilerek belirtilmiştir. Devlet yasal olarak din özgürlüğünü garanti altına almaktadır.” (Özalp 2018: 57)

Devletin anayasasında vatandaşların genel haklarından olan din özgürlüğü 14.-16. maddeleri ile düzenlenmiştir. 14. Maddeye göre, inanç ve vicdan özgürlüğü herkes için garanti edilmiştir. Medeni ve siyasi haklardan yararlanma dini inançlardan bağımsız, ancak vatandaşlık hakları din tarafından kesilmemelidir. Kanunla yetkili birilerine yetki verilmedikçe kimse bir

dini eylem ya da dini tavır alamaz. 15. Maddede ise, hukuken tanınan kilise ya da diğer dini cemaatler kamusal alanda dini uygulamalarını ve de iç meselelerini bağımsız olarak düzenleyebilirler, ibadethaneler, dini eğitim kurumları, vakıflar, hayırsever yardım kuruluşları bu kurumların mülkiyetindedir, ancak diğer cemaatler gibi hepsi devlet yasalarına tabidir (bkz. a.g.e. 57-58).

Avusturya Hastanelerinde Müslümanlara Manevi Danışmanlığın Tarihçesi

Avusturya Hastanelerinde Müslümanlara yönelik Manevi Rehberlik Hizmetlerinin temelleri 1990'lara dayanmaktadır. O dönemin Avusturya İslam Cemaati Başkanı Abdelrahim-say din dersi öğretmenlerin hastanelerde görev almalarını önermiştir. İlk adım olarak Viyana AKH (Allgemeines Kranken Haus (Viyana Araştırma Fakültesi)) Hastanesiyle görüşülerek hem bir mescit hem de manevi rehber hizmeti bürosu açılmıştır. Her gün farklı öğretmenler birkaç saatliğine gelip hasta ziyaretleri yapmaktaydılar. Açılan mescitte yaklaşık 20 yıldır hem Cuma namazlarını kıldıran hem de manevi danışmanlık yapan Muhsin Gümüşer, şu anda Avusturya Hastanelerinde Manevi Rehberlik Hizmetleri Başkan Yardımcılığı görevini sürdürmektedir. Muhsin hoca o günleri şöyle aktarmaktadır: "Viyana AKH Hastanesine Avusturya İslam Cemaatinin (İGGÖ) desteğiyle o dönemlerde (1997) yaklaşık on beş kişiden oluşan Üniversite öğrencisi geliyordu ve o yıllarda burada Müslüman Manevi Rehberlik adı altında herhangi bir kurum ya da dernek yoktu. Farklı branşlara sahip (Mesela imam, psikolog, hemşire, öğretmen, vb.) bu kişiler herhangi bir derneğe bağlı olmadan kendi aralarında belirli saat ve gün belirleyerek AKH Hastanesini ziyarette bulunuyorlardı. Gelen bu danışman-rehber görevindeki kişiler bağımsız oldukları için, yalnızca boş vakitlerinde ya da belirledikleri zamanlarda gelebiliyorlar, bu durumda istenildiği ölçüde hastalara verimli olunamadığı gösteriyordu. Çünkü haftada bir seferlik ziyarette bütün hastalar ziyaret edilemiyor ya da hasta manevi danışmanı göremeden taburcu edilebiliyordu." (a.g.e. 60-61).

Avusturya'da Müslüman nüfusunun çoğalması ve ihtiyaçların artmasıyla, Avusturya'daki sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmelere başlanılmış, Müslümanlar için Manevi Rehberlik Kurumu'nun dernek statüsünde kurulmasına karar verilmiş. Bu kurumun kurulma aşamasında yapılan toplantılar sonucunda belirlenen stratejide, Müslüman ve Müslüman olmayan halk arasında bir köprü bağı kurarak bu ve buna benzer ön yargıları yıkmak ya da ayrımcılığa karşı tedbirler alma kararı alınmıştır. İsviçre kaynaklarından esinlenerek Avusturya koşullarına uyarlanarak Müslüman hastalar için broşürler bastırılmış ve bu broşürler hastanelere dağıtıl-

mıştır. Aynı zamanda da gönüllü (fahri) Manevi Danışmanlık ekibi de kurulmuştur. Hristiyanlar manevi danışmanlık görevini yıllardır sürdürmektedirler, Müslümanlar ise özellikle Avrupa'da yavaş yavaş yeni kurumsallaşmaya başlamışlardır. Avusturya'da Müslüman göçünün daha da artmasıyla ve buna bağlı olarak Müslüman hastalarında fazlalaşmasıyla, 2001 yılında Müslüman hastalarının ihtiyaçlarının giderilmesi için Avusturya İslam Cemaatinin (İGGÖ) girişimiyle "Müslümanları Ziyaret ve Sosyal Hizmetler Derneği (IBS)" kurulmuştur. IBS 2001 yılında Viyana'daki iki hastanede (Viyana AKH Hastanesi ve Kaiser- Franz-Josef Hastanesi) Müslüman manevi danışmanlar yerleştirilerek, hastaları ziyaret etmeye başlamış ve bu dernek manevi danışman olarak görev alanların organize işlerini yürütmüştür. Bu derneği kuranlar özellikle Müslüman kadınlardır. Bu ekip çalışmasını Müslüman kadınlar başlatmış olsa da aralarında birkaç erkek de mevcuttu. Görevliler bu hizmetleri o günden beri her daim fahri yani gönüllü olarak yürütmektedirler. O yıllarda manevi danışmanlar bu görevleri yerine getirirken bazen aksaklıklarla karşılaşmışlardır. Bunun sebebi görevlilerin asıl mesleklerinin farklı olmasından dolayı zaman sıkıntısı yaşamalarıdır. Bu da istenilen ölçüde hizmet sağlanamamasına ve profesyonelleşmenin aksamasına neden olmuştur. Katolik manevi danışmanlar ise maaşlı olarak çalışmaktadır ve yalnızca AKH Hastanesinde 20 ye yakın kadrolu Katolik manevi rehber görev yapmaktadır (bkz. a.g.e. 61-65)

2013 yılında Avusturya İslam Cemaati'nin (İGGÖ) ukdesi altında, Müslümanları Ziyaret ve Çalışma Sosyal Derneği'nin (IBS) ismi değiştirilerek „Avusturya Hastanelerinde Müslümanlara Manevi Danışmanlık Hizmeti Derneği" (İslamische Seelsorge für Muslimische Patientinnen in Österreich) adında kurulan yeni dernek bütün görevleri devralmıştır. 2017 yılına kadar bu derneğin başkanlığını Hassan İmara yürütmüştür. Dernek bu yıllar arasında çok fazla faaliyet ve çalışmalar gösterememiş, sırf AKH Hastanesinde birkaç manevi rehber hafta da birkaç saat görev yapmıştır. Bundan dolayı Avusturya İslam Cemaati derneğe yeni bir yönetim atama kararı alıp şahsını Avusturya Hastanelerinde Manevi Danışmanlık Hizmetleri Genel Başkanı olarak göreve getirmiştir.

Hastanelerdeki Müslümanlara Manevi Rehberlik Hizmetlerinde Son Durum

Avusturya Hastanelerinde Müslümanlara yönelik Manevi Rehberlik Hizmetleri Avusturya İslam Cemaat ukdesi altında "İslamische Seelsorge für Muslimische Patientinnen in Österreich" isimli dernek tarafından sunulmaktadır. Beş sene önce kurulan bu dernek çalışmalarını Viyana Devlet Hastanesindeki (AKH Wien) ofisinden yürütmektedir. Dört yönetim üyesinden

(Başkan: Erkan Erdemir, Yönetim kurulu üyeleri: Muhsin Gümüşer, Avni Özalp, Nermina Hindija) oluşan derneğin ana hedefi Avusturya'daki toplam 300 hastanede, Viyana'daki 30 hastanede, en azından bir tane Müslüman Manevi Rehberin görev almasını sağlamaktır. Bir başka hedefi ise her hastanede namaz kılmak için küçük bir mescit yerinin açılmasıdır. Avusturya genelinde Müslüman Manevi Rehberlerin sayısı 2017 yılında 10 iken, yönetimin devr alınmasıyla yapılan eğitimler sonunda bir yıl gibi kısa sürede Müslüman Manevi Rehber sayısı 50 civarına çıkarılmıştır. Viyana'da 28, Aşağı Avusturya Bölgesinde 6, Yukarı Avusturya Bölgesinde 2, Salzburg Bölgesinde 5, Voralberg Bölgesinde 2, Burgenland Bölgesinde 1, Tirol Bölgesinde 2 ve Graz Bölgesi'nde ise 1 kişi Müslüman Manevi Danışman olarak göreve başlamıştır. Ayriyeten Avusturya'nın her eyaletinde bir koordinatör tespit edilip, o bölgedeki tüm faaliyetleri yürütmek üzere göreve getirilmiştir. Şu anda hali hazırda 25 kişi Manevi Rehberlik Eğitimi alıyor ve Aralık 2018 de mezun olacaklar. Aralık da tamamlanacak eğitimle birlikte Manevi Rehber sayısı 75 civarına çıkacaktır. Müslüman Manevi Rehberlerin tümü bu hizmetleri fahri olarak yapmaktadır. Bu durumdan dolayı görevlerini sadece haftada birkaç boş saatlerinde yerine getirebilmektedirler.

Şu an Viyana'nın 4 hastanesinde (Viyana AKH hastanesi, Rudolfstiftung Hastanesi, Donau-Spital Hastanesi ve Franz Josef Hastanesi) mescit bulunmakta ve bunların ikisine birer imam tayin edilerek her cuma günü Cuma namazı kılınmaktadır.

Tüm Manevi rehberler işlerini seve seve yapsa da fahri olarak görev yaptıklarından dolayı tam anlamda profesyonelleşilemiyor ve fazla projeler yürütülemiyor. Hâlbuki hastanelerde çok sayıda Müslüman hastalar yatmakta ve manevi rehberlere ihtiyaç duymaktalar. Sırf AKH hastanesinde günde ortalama 30'a yakın bayan ve 30'a yakın erkek Müslüman hasta olarak giriş yapmakta.

Yeni yönetim kurulu biraz daha profesyonel çalışabilmek için Avusturya İslam Cemati'ne dilekçe de bulunup manevi rehberlik bürosunda günde en azından iki saat görev alabilmesi için bir kişinin istihdam edilmesini rica etti, yaklaşık iki yıldır büro da artık bir kişi her gün bulunup hizmet etmektedir. Bu sayede yeni bir broşür hazırlanıp tüm Viyana hastanelerinde dağıtımına verilmiştir. Broşürde hem İslami manevi rehberlik nedir diye açıklanıyor, hem de hastalara hangi hizmetler sunulduğu belirtiliyor. Broşürün alt kısmında yönetimdeki ve sekretaryadaki görevli kişilerin telefon numaraları mevcut olmakla beraber Almanca, Türkçe, Boşnakça, Arapça ve İngilizce bilgi edinmek isteyenler içinde çeşitli telefon numaraları bulunmaktadır.

Manevi Rehberlerin sundukları hizmetler arasında şunlar yer alır:

- Tüm hasta ve hasta yakınlarıyla görüşme ve manevi destek
- Dini konularda, dua ve ibadetlerde rehberlik (Kur'an-ı Kerim okumak vs.)
- Ağır hastalara hastalık sürecinde destek vermek
- Kriz zamanlarında manevi destek (ağır hastalık teşhisi, kaza sonrasında)
- Ölümcül hastaların son zamanlarında destek
- Ölüm sonrasında, hayatını kaybedenin ailesine manevi destek
- Hastanedeki bakıcılarla ve sağlık kurumlarıyla sıkı temas
- Bakıcılarla hasta yakınları arasında iletişim sorunlarında (Tercüme) destek
- Manevi Rehberlerle hizmet içi eğitim
- Görüşmelerde teknik olarak manevi destek: Bunlar ise; dinleme, anlama ve anlamlandırma metoduna ağırlık verilir ve dikkatli dinleme, gerektiğinde araya girme, yönlendirme ve tekrar dinleme, kabul etme, anlama, teşvik etme, destek olma, cesaret ve güven verme, tahlil etme, yorumlama, bilgi verme, aydınlatma, telkin ve nasihat etme, soru sorma, empati kurma.
- Muhatabın durumu dikkate alınarak kişinin ihtiyacı ve beklentisi doğrultusunda, sonuca birlikte ulaşılmaya çalışılır. Sorulara verilecek cevaplarda kullanılacak ifadelerin doyurucu olmasına dikkat edilir, gereğinden fazla konuşulmaz.
- Kesin ifadelerden ve hastayı incitebilecek tutum ve davranışlardan uzak durulur. Samimi, açık ve anlaşılır bir dil kullanılır. Mümkün oldukça tek kelimelik cevaplar vermekten kaçınılır.
- Talep edilmesi halinde hasta odalarında, görüşme odalarında ve hastane yönetiminin uygun gördüğü yerlerde Kur'an-ı Kerim vb. dini yayınlar bulundurulur.

AKH Hastanesindeki Manevi rehberlik çalışmaları güzel bir örnek teşkil etmektedir. Tüm din mensupların rehber büroları yan yana faaliyet göstermektedir. Müslüman manevi rehberlerin yanında Katoliklerin, Protestanların, Ortodoksların ve Yahudilerin büroları mevcuttur. Manevi rehberler arasında iletişim fevkalade hoşgörü üzerine bina edilmiş, bir tarafta birbirleriyle fikir alışverişinde bulunurken, öbür tarafta da ortak programlar düzenlenmektedir. Örneğin iki yıldır Tıp Fakültesi ile birlikte tüm dinlerin manevi rehberleri tıp etiği üzerinde dersler düzenleyip hem öğrencilere hem de diğer dinleyicilere kıymetli bilgiler sunmaktadırlar.

Diğer taraftan her yıl uluslararası ve dinler arası bir haftalık Manevi Rehberlik kongresi düzenlenmektedir. Bu yıl ekim ayında Avusturya İslam Cemaati programa Viyana ATİB Merkez'in de (Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı) ev sahipliği yapmaktadır. Bu kongrede hastane, ordu ve hapishanelerdeki manevi rehberler bir araya gelip hem fikir alışverişinde bulunuyor hem de tecrübelerinden bahsedebiliyorlar. Çeşitli ülkelerden katılım olunca çok kapsamlı konular ele alınıp çareler bulunmaya çalışılmaktadır.

Müslüman manevi rehberler kendi aralarında sıkı bir bağ kurarak her daim iletişim içindedir. Cep Telefonu üzerinde bir grup oluşturulup sürekli bilgi akışı sağlanmaktadır. Acil bir durum olduğu vakit, dernek yetkilileri grupta çağrı yaparak Manevi Rehberleri hasta ziyareti ve rehberlik için yönlendirmektedirler. Ayrıca aktüel bilgiler, çeşitli programlar bu grupta ilan edilip kişilerin bu alanda sürekli ilgili kalmaları sağlanmaktadır.

Yönetim kurulu AKH Hastanesinde her Cuma namazı sonrasında yönetim toplantısı tertip edip acil konular hakkında istişare yapıp, organize edilecek programlar ve faaliyetler hakkında karar almakta, çeşitli hastanelerin yönetimleriyle görüşme randevuları istenmektedir. Ayrıca her cuma günü yönetim tarafından da hastalar ziyaret edilip geçmiş olsun dilekleri sunulur ve de hayırlı cumalar dlenir.

Müslüman Manevi Rehberlerin Eğitimi

Avusturya Hastanelerinde Müslümanlara Manevi Danışmalık Hizmeti derneği yönetimine 2017 tarihinde geldiğimizde 10 manevi rehberimiz vardı. Bunlar manevi rehber eğitimi almamış ama yıllardır fahri olarak görev yapmaktaydılar. Dernek Avusturya genelinde 300'den fazla hastaneden sorumlu olduğu için ve bunların hemen hemen hepsinde Müslüman manevi rehber olmadığından dolayı göreve gelir gelmez eğitim seferberliği başlattı.

Viyana Üniversitesiyle görüşüp lisansüstü bir eğitim programı düzenleme kararı alınarak (postgraduate), ortak müfredat oluşturuldu. Lisansüstü eğitim programın ismini Manevi Rehberliğin Temelleri olarak belirttik. Bu programda 30 ECTS'lik (550 Saatlik) temel bir eğitim alınıyor. Bunu tamamlayanlar 15 ECTS'lik ya Hastanelerde Manevi Rehberlik Eğitimi spesifik kursuna (225 Saatlik) veya Hapishanelerde Manevi Rehberlik Eğitimi spesifik kursuna (225 Saatlik) devam edip mezun olabiliyorlar. Dersler hafta sonları uzman kişiler tarafından veriliyor. Eğitim sonunda Viyana Üniversitesinden Manevi Rehberlik Sertifikası alınıyor. Sertifikaya sahip olanlar dernek tarafından çeşitli hastanelerde istihdam ediliyor.

Viyana Üniversitesi'nde Müslüman Manevi Danışmanların almış oldukları eğitim iki bölümden oluşmaktadır ve almış oldukları eğitimin içeriği şöyledir. (Özalp 2018: 76-78):

Viyana Üniversitesi'nde başlatılan Sertifikalı kursa katılım için belirli şartları gerekmektedir. Bu şartlar şunlardır:

a) En az Üniversiteye giriş yeterliliği olması (Matura) ya da o alanda en az üç yıl görev yapmış olması lazım.

b) Almanca yeterliliğini belgeleyen B2 sertifikası olması ve seminerlerde aktif tartışmalara katılabilmesi ve herhangi bir konuyu güzelce kavrayabilmesi ve anlatabilmesi gerekmektedir.

c) Yazılı özgeçmişini sunması ve birde motivasyon mektubu yazması gerekmektedir.

Temel eğitim ve diğer bölümlerden oluşan "Sertifikalı Müslüman Manevi Danışman" kısmı derslerin (eğitimlerin) içeriği 3 bölümden oluşmaktadır:

1. Bölüm: Temel Manevi Danışmanlık Eğitim Kursu.

Bu kurs kendi içerisinde dört ana bölümden ve 30 kredi olmakla beraber bu eğitim dört (4) ay sürmektedir. Burada rehberlerin almış oldukları derslerin içeriği ise şöyledir:

Modül 1: Çoğulcu temel manevi danışmanlık eğitimi ve teoloji dini içerikli dersler.

Modül 2: Sosyal Pedagoji dersi.

Modül 3: Manevi bakımın boyutları ve de içeriği.

Modül 4: Hastane ve hapisanelerde en az birer günlük staj yapması ve son olarak ise kapanış, yani dersin öğrencilere nasıl yansıdığı ve bu öğrencilerle birebir konuşup derslerin içeriği sorularak, kendi aralarında fikir alışverişi yaparak hangi alanlara daha çok ağırlık verilirse verimli olunabilir sorusuna cevap aranmaktadır.

2. Bölüm: Hastanelerde Manevi Rehberlik Sertifikalı Kursu.

Bu Kurs ise;15 kredi olmakla birlikte, kurs 2 ay sürmektedir. Burada Müslüman Manevi Danışmanların almış oldukları derslerin içeriği şöyledir:

Hastanelerde İslami Manevi Danışmanlığa giriş ve bunun boyutları, dini bilgiler, teolojik bilgiler, Avrupa'da Müslüman Manevi Danışmanlığın nasıl yapıldığına dair bilgiler ve bu

ülkelerle Avusturya'daki çalışmalarını karşılaştırılarak örnekler verilmesi, İslamiyet de ve Hıristiyanlık da tıp ahlaki bilgiler (Bio-Medizinethik). Burada hem Müslümanlık hem de Hıristiyanlık açısından ele alınarak değerlendiriliyor ve karşılaştırılıyor. Aile ve Hastalık ve de Müslüman hastalara nasıl davranılacağı, hangi konularla onların teselli edilebileceği o alanlar üzerinde de örnekler verilmesi, hastanelerde staj (Pratik alanda) yapılması ve en son olarak ise kapanış, yani dersin öğrencilere nasıl yansıdığını ve bu öğrencilerle birebir konuşarak derslerin içeriği sorularak, kendi aralarında fikir alışverişi yapılmaktadır. Bunlara ek olarak ders veren görevliler hastane ile de o süreçte ortak çalışılabilir ve de gerektiğinde bazı projelere katılıp orada o projelere destek verebilirler. Tabi ki burada manevi rehberler yetiştirilirken en çok saat din alanındaki eğitime ayrılıyor. Mesela bunlardan birkaçı; psikoterapi alanı ve dini ritüeller alanı gibi derslerdir. Bunlara ek olarak hastane ve kliniklerdeki iş için temel eğitim ve diğer manevi alanlardaki ek eğitimlerde mümkündür. Hastane organizasyonunun bilinmesi, İslam ve Hıristiyan manevi geleneğinin bilinmesi gibi. İslam Teolojisini bilmesi, Müslüman hastalarla nasıl konuşulacağı ve iletişime geçebileceğini, göçmen hastalarının ve yakınlarının psikolojik sorunlarında nasıl davranacağı, kriz durumunda hastayla iletişimin nasıl olacağını bilmesi, ölüm anında (yas tutma) ölenin yakınlarını telkin etme vb. konulara da değinilmektedir.

3. Bölüm: Hapishanelerdeki Manevi Rehberlik Sertifikalı Kursu.

Bu da 15 kredi olmakla beraber, kurs iki ay sürmektedir ve burada eğitim gören rehberlerin almış oldukları derslerin içeriği ise şöyledir:

Hapishanelerde İslami Manevi Danışmanlığa giriş ve bunun boyutları, hapishanelerdeki manevi danışmanlara dini ve teolojik bilgiler, Avrupa'da hapishanelerdeki Müslüman manevi danışmanlarının çalışma sistemi ve Avusturya'daki manevi danışmanların çalışmalarının karşılaştırılması, hapishanelerdeki mahkûmlarda oluşan sorunların nasıl çözüleceği ve müdahale yolları dersi, cezaevinden çıktıktan sonra topluma bu kişileri nasıl kazandıra bileceğine dair ders, hapishanelerde staj yapmak ve kapanış olarak kişilerin kendi aralarında görüş alışverişi yapması ve bu alanın daha da fazla geliştirme yollarının aranması.

İslami Manevi Danışmanlığa Giriş ve bunun boyutları dersleri yanında Manevi Rehberliğe Giriş, Manevi Rehberlik Açısından İletişim Teknikleri ve Manevi Rehberlik Mesleğindeki Aktüel Konular modülleri tarafımızca ders olarak sunulmaktadır.

Müslüman Manevi Rehberlerin Profili ve Yeterlilikleri

Müslüman Manevi Rehberlerde bulunması gereken en önemli özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1) Kur'an bilgisi olmalı, güzel dua yapabilmeli, dini bilgileri olmalı
- 2) Pedagojik ve psikolojik bilgileri olmalı
- 3) İyi bir dinleyici olmalı, empati yapabilmeli ve duygusal olmamalı
- 4) Samimi olmalı, açık olmalı, merhamet gösterebilmeli
- 5) Sabırlı olmalı, sıcak kalpli, saygılı, hoşgörülü, kibar, eğitilmiş olmalı
- 6) Güvenilir olmalı, örnek olmalı
- 7) Aktif dinleyici olmalı, arabulucu olmalı
- 8) Güler yüzlü, çözüm odaklı ve olumlu olmalı
- 9) Yeterli ve toleranslı olmalı, iş hayatındaki problemleri eve götürmemeli
- 10) Cesur ve sabırlı olmalı
- 11) Saygılı ve güvenilir olmalı
- 12) İnsanlarla iyi ilişki kurabilmeli, yeterli dil bilgisi (Almanca) olmalı
- 13) Sözlerine, davranışlarına, kılık ve kıyafetlerine dikkat etmeli

Manevi danışmanların çalışma şekli ve yeterlilikleri, profesyonel meslek standardına uygun bir şekildedir. Meslek profili (yeterliliği) arasına düzenliliği, dini bilgi yeterlilikleri, iletişim yeterlilikleri, hoşgörü yeterlilikleri, manevi danışmanlık rehberlik süreci yeterlilikleri, eğitsel yeterlilikler ve kişilik yeterlilikleri girmektedir.

Hastanelerde manevi danışmanların daha iyi çalışabilmeleri için, profesyonellik alanında daha çok çaba harcamaları, bunlara ilave olarak da, iman konularına ve buna benzer yaşamla ilgili konulara hâkim olmaları gerekmektedir, zira bu konularda gelebilecek sorulara cevap vermekte sıkıntı yaşamamaları gerekmektedir. Toplum içerisinde dini kuralların insanlar üzerindeki etkilerinin bilinmesinde fayda vardır. Dolayısıyla farklı metot alanları üzerinde bilgi sahibi olmak, göreve yatkın olmak gerekir.

Aynı zamanda kendi gelenek, örf ve adetlerini bilmeleri, her zaman hasta ve yakınları ile hastalık sürecinde irtibatta kalmaları, düzenli olarak hastaların ziyaret edilmesi, gizlilik esasına uyulması ya da hastayla yapmış olduğu bilgileri diğer kişilere aktarmaması, diğer bakıcı ya da manevi rehberlerle koordinasyon sağlaması, gerektiğinde de bazı projelere katılması ve o alanda çalışma bölgelerinde projeler yapması manevi danışmanlardan beklenmektedir.

Rehber olarak görev alanında hastalara, kuruma ve mesleğine saygılı olunmalı, diğer ifadeyle insan onurunu korumak ve insan haklarına uymak, doğruluk ve dürüstlük, şeffaflık,

farklı inanç ve dünyevi görüşlere saygı duymak, hastalara ve kuruma ve mesleğine saygılı olmak görevin temel gereksinimleridir. Dini değerlere karşı olumlu tutum geliştirmesi, Manevi Rehberlik-Danışmanlık yapma amacını bilmesi, manevi danışmanlık rehberlik mesleğini severek yapması, bu hizmeti sunmaya istekli olması, mesleğinde insanlara ne kadar ve nereye kadar yardımcı olabileceğini bilmesi, sorunları çözebilme yeteneğine sahip olması da gerekmektedir. Empati kurabilmesi, kriz yönetebilme tecrübesine sahip olabilmeli, grup çalışmalarında tecrübeli olması, bu alanda kendini geliştirmelidir. Denetlenebilir, öz eleştiriye açık olabilmeli, bunun yanı sıra yönetici kimliğine ve didaktik yeteneklere sahip olunabilmelidir. (Özalp 2018: 85-86)

Müslüman Hastaların Manevi Rehberlerden Beklentileri

Viyana’da yapılan bir saha araştırmasında Müslüman hastaların manevi rehberlerden beklentileri sorulmuş. Cevap olarak en fazla şu beklentiler öne çıkmaktadır (a.g.e. 88):

1. İyi bir dinleyici olmalı,
2. Güvenilir olmalı,
3. Merhamet, yardımsever ve şefkatli olmalı,
4. Sabırlı olmalı, kriz esnasında çözüm bulmalı,
5. Dini bilgisi olmalı,
6. Teselli edici olmalı,
7. Dua etmeli
8. Din görevliliğinde yeterli olduğunu kanıtlamış olmalı
9. Din özgünlüğüne sahip olmalı
10. İbadetleriyle örnek olmalı
11. İyi bir insan özelliklerine sahip ve de cana yakın olmalı
12. İnsanlara ulaşma konusunda becerikli olmalı
13. Güçlü bir manevi önder olmalı
14. Bağlı bulunduğu din kurumunun beklentilerini karşılamalı

Viyana AKH Hastanesinde yıllardır Manevi Danışmanlık görevi yapan ve dernek başkan yardımcısı olan Muhsin hocayla yapılan röportajdan alıntıdır:

“Hastaların en çok beklentileri Kur’an-ı Kerim’den ayetler okumamız yönündedir. Allah’ın isimlerini saydığımızda ya da okuduğumuzda memnun kaldıklarını hissedebiliyorum. Bir

de onları can kulağıyla dinlediğimizde, onların sorularına teselli edici cevaplar verildiğinde ayrılırken memnun kaldıklarını açık açık ifade ediyorlar. Mesela ben hastalara özellikle şunu belirtiyor ve diyorum ki; Peygamber Efendimiz belirtiyor ki, bir İhlas Suresi, Kuran-ı Kerim'in üçte biridir, İhlas-ı Şerifi üç sefer okuyunca Kur'an-ı Kerim'i hatmetmiş gibi sevap yazılır. Bu anlamda siz hem kendiniz okuyun hem de bizlere de okuyun diyorum ve diğer sureleri de anlatmaya çalışıyorum. Mesela kim Felak ya da Nas suresini sabah okursa Allah yüzlerce meleği onu korumak ve affı için dua etmek üzere görevlendirir, akşam okursa sabaha kadar, sabah okursa akşama kadar ve kim üç defa Felak, Nas okursa ve üç defa da ihlas okursa Allah o kişiyi korur, bu surelerin adı muvaziteyn yani koruma sureleridir. Koruyucu şeklinde ifadede bulununca hastalar memnun oluyorlar ve bunu bilmeyenler hem bir şey öğrenmiş oluyorlar ya da bilenler ise hatırlamış oluyorlar. Dolayısıyla böyle olunca güzel bir iletişimde sağlanmış oluyor. Buradan da açıkça şunu söyleyebilirim; bazen hastaların yüz ifadesinden bizlerden böyle güzel sözler duymak istediklerini hissedebiliyor, bazen de bunu sözlü ifade ediyorlar. Böylelikle hem hastaya dua ediyoruz hem de onlardan dua alıyoruz. Ziyaret zaten hem Allah'ın emridir hem de Peygamber Efendimizin emridir. Hastaları ziyaret etmekle insan hayatın kadrini kıymetini bilmiş oluyoruz. Hastaları da şu sözlerle teselli etmeye çalışıyoruz: Mesela hastalar arasında öyle kişiler var ki, onların başında ağlayanlar onlar dan önce öldüler, hastalar ise kalktılar dirildiler. Allah'tan ümit kesilmez, Allah istedi mi her şeyi kaldırır hayat verir sanki yeni bir hayat gibi başlatır. Bu tür sözlerle hastaları memnun etmeye çalışıyoruz. Özellikle hasta olanlar muşibete düşmüş olan insanlar gerçekten bir teselli bekliyorlar. Bu teselliye belki yakınlarından da görüyorlar ama hiç tanımadıkları insanlar tarafından ziyaret edilince kendilerinin unutulmadığını, Müslümanların duasının kendi dualarıyla beraber olduğunu bilince, özellikle kendi memleketlerinin dışında da böyle güzel muamele ile karşılaştıklarında memnuniyetleri daha fazla artıyor, kaldı ki birde hastalara hastanede ne gibi hakları olduklarını ve bu hakları nasıl ve ne zaman kullanabileceklerini anlattığımız zaman gerçekten oldukça memnun kalıyorlar. Çünkü hastaların genelde bizlerden bu konularda da yardım beklediklerine bizzat şahit oldum. Hasta ve doktor arasındaki ilişkide yaşanan bazı sıkıntılar ve gerilimler biz manevi bakım uzmanlarıyla paylaşıldığı vakit rahatlıkla giderilebilmektedir. Bazı zamanlar etnik, kültür, dil farklılığı ve azınlık psikolojisinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşıyoruz ve bunları çözmek için gayret gösteriyoruz.” (a.g.e. 89-90)

Sonuç

Avusturya’da Müslümanlara yönelik Manevi Rehberlik Hizmetleri Avusturya İslam Cemaati’nin ana görevlerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Bu hizmet için “Avusturya Hastanelerinde Müslümanlara Manevi Danışmalık Hizmeti Derneği” kurularak, yönetim oluşturulup göreve getirilmiştir. 2017 yılında yeni bir yönetim görevi devr alarak ciddi adımlar atmaya başlamıştır. Eğitim seferberliği ilan edilerek, 50’ye yakın manevi rehber, üniversitede eğitilerek göreve getirilmiştir. Halı hazırda halen manevi rehberlik eğitim gören 65’e yakın kişi mezun olur olmaz Avusturya’nın çeşitli yerlerindeki hastanelerde istihdam edilecektir. Rehberler çok istekli olmalarına rağmen bu görevi fahri yapmak durumunda kaldıkları için, zira Avusturya devleti manevi rehberlere bütçe ayırmıyor ve bu alan dini cemaatlerin diyor. Avusturya İslam Cemaati’nin de yeterli bütçesi olmadığından, manevi rehberler hastanelerde sadece hafta da birkaç saat ziyaret de bulunabiliyorlar. Daha profesyonel çalışmak için muhakkak bir bütçe oluşturulmalı, çünkü Avusturya ve Avrupa’da Müslüman toplumun sayısı gün geçtikçe artmakta, dolayısıyla manevi rehber ihtiyacı da çoğalmaktadır.

Kaynakça

Başsert, P. N. (2018). Die Bedeutung der islamischen Spitalseelsorge im islamischen Religionsunterricht am Beispiel des AKH im Hinblick auf schwerkranke Patienten (Bachelor Thesis). Wien: Kirchlich Pädagogische Hochschule Wien/Krems.

Breitenseher, D. (2009). Probleme im Krankenhaus- und Pflegealltag mit islamischen Patienten (Diplom Thesis). Wien: Universität Wien.

Grobner, C. (2009). Sterben im Krankenhaus – Transkulturelle Pflege bei sterbenden muslimischen PatientInnen (Diplom Thesis). Wien: Universität Wien.

Heine, S., & Lohlker, R., & Potz, R. (2012). Muslime in Österreich – Geschichte / Lebenswelt / Religion – Grundlagen für den Dialog. Innsbruck: Tyrolia-Verlag

Özalp, A. (2018). Avusturya Hastanelerinde Müslüman Hastalara Sunulan Manevi Rehberlik Hizmetleri - Viyana ve Aşağı Avusturya Bölgesi (Yüksek Lisans Tezi). Viyana: Avrupa İslam Üniversitesi.

Uzuner, H. (2016). Islamische Seelsorge – Neue Herausforderung In Einer Multikulturellen Gesellschaft, “Eine Qualitative Studie Zu Den Erwartungen von Muslimen Türkischer

Herkunft An die Islamische Kranken-Seelsorge in Wien” (Master Thesis). Wien: Universität
Wien